

Sverige - inte starkare än sin svagaste länk

Den senaste tidens kriser, orsakade av främst vinterns stormar samt sommarens bränder och vattenbrist, har tydligt visat ett sårbart Sverige. När vi ser initiativ som tas efter att problem uppstått, konstaterar vi att det saknas både ett övergripande systemperspektiv med utgångspunkt i hela samhällets behov av infrastruktur och lösningar. Förslagen är ofta avgränsade till att förbättra enskilda områden. Vi måste minska hela samhällets sårbarhet och samtidigt öka hållbarheten. Just nu är det el- och telekomsystemens funktion som visat brister och som fokuserats. Det är brist på reservkraft, på robusta systemlösningar och nu dessutom i elförsörjningen. Samtidigt har vi en begränsad ekonomi och därför är det viktigt att vi gör rätt saker och att de utförs kostnadseffektivt.

Initiativ som tagits nyligen handlar om mobilnätets reservkraft i händelse av elavbrott. En avgränsning som riskerar tekniska lösningar som enbart utgår från en sektors behov och en funktion. Andra viktiga och närliggande system för vatten och värme i städer samt bredband säkras inte.

Vi behöver lära från tidigare infrastrukturinvesteringar som haft liknande begränsningar och som inte kan beskrivas som effektivt användande av skattemedel. Några exempel från 90- och framåt:

- Banverkets mobiltelefonnät som bara tillgodosåg det egna behovet,
- Statens digital-TV-satsningen som via Teracom blev tjänsten Boxer, och som fått utstå hård kritik för att snedvrída marknaden.
- Bredbandsutbyggnaden som efter 20 år ännu inte är klar.

Här har sättet att hantera frågorna snarare bromsat istället för att stötta en optimal utbyggnad. Miljardinvesteringar som vi betalat genom skatter, högre avgifter och/eller sämre funktionalitet.

Och nu finns nya förslag som ur ett övergripande perspektiv verkar ogenomtänkta, och riskerar leda till framtida problem och extra kostnader: Införande av nya elmätare för minst 10 miljarder SEK som inte säkrar funktion, utan bara skall få oss att minska elförbrukningen. Samtidigt uppmuntrar regeringen till fler elcyklar och elbilar, som i sin tur kräver utbyggnad av distributionsnäten för mångmiljardbelopp så vi samtidig har elbrist i delar av landet.

Ett annat närbesläktat område där myndigheterna fått hård kritik handlar om information, ledning och organisation i samband med kris och beredskap. Så nu diskuteras att skapa en helt ny och separat telekominfrastruktur för offentlig beredskaps- och insatspersonal samt blåljusorganisationerna, där de indikerade kostnaderna beräknas vara minst 35 miljarder, utan redundans eller reservkraft. Alltså ett nytt ”avgränsat” förslag. Ett behov som man skulle kunna lösa genom en generellt utbyggd infrastruktur till nytta för alla, som även tillgodoser behovet av publik lägesinformation där berörda själva kan se var det t ex finns vatten, bränsle och framkomliga vägar samt bidra lokalt för att lösa kriserna.

Vi behöver alltså en säkrad telekominfrastruktur som tillgodoser allas kommunikationsbehov, med redundans på fiber och reservkraft samt ett säkrat mobilnät då radioteknik kan störas ut. MSBs argumentation för en separat lösning – att delar av infrastrukturen ägs av utländska intressen – är irrelevant då all kritisk infrastruktur och verksamhet i händelse av kris- och krigssituationer kan kontrolleras av regeringen.

Erfarenheter från tidigare ambitioner att bygga reservkraft genom batteriteknik och laddning från elnätet med växelströmsbaserade UPS-system är inte goda. Batterier kan dessutom sluta fungera ”närsomhelst”, eller börja brinna. Systemen kräver stort underhåll, vilket var viktiga motiv för de nya systemlösningarna. Antalet installationer som har behov av reservkraftsförsörjning enbart med mobilnätens 3G/4G system rör sig om 100.000 tals. Och då endast med ambitionen 1 timmes reservkraft i städer och 4 timmar utanför som är för låg.

Den politik som drivs och initiativ som tas när det gäller hållbarhet och sårbarhet behöver alltså utgå från en helhet och ett sammanhang, inte avgränsas till enskilda områden och behov. Dessutom måste lösningarna baseras på system och teknik som är kostnadseffektiv samt fungerar i ett systemperspektiv. Nuvarande tillvägagångssätt leder till suboptimering, ökade kostnader och bristande funktion. Det är en infrastruktur vi behöver, inte mer teknik utplacerad på en stor mängd installationer som blir omöjliga att underhålla över tid.

Samhällets förmåga att långsiktigt kunna hantera olika kriser och utvecklas på ett bra sätt är aldrig starkare än sin svagaste länk. Och bland annat mot bakgrund av ovanstående ifrågasätter vi om det är rätt saker som utförs och att de utförs på ett kostnadseffektivt sätt.

Sammanfattningsvis:

Särlösningar i system och infrastrukturinvesteringar ger inte optimala lösningar. Vi måste lämna stuprörstänkandet, bli bättre på att göra rätt investeringar och se till den totala kostnaden på lång sikt. En ny och övergripande strategi behövs för såväl IT-infrastrukturutbyggnaden som för reservkraft av samhällets alla kritiska funktioner, inte avgränsat till mobilmaster. Det behövs en optimerad systemansats för redundans och reservkraft och ett lägesinformations- och ledningssystem som även omfattar allmänhetens informationsbehov i händelse av kris.

Arbetet med att säkra IT-säkerhetsarbetets intentioner måste förbättras både för offentliga som privata aktörer, särskilt avseende de kritiska försörjningssystemen för telekom, vatten, värme och de betalningsrelaterade systemen. Dessutom behöver alla aktörer som hanterar personinformation förbättra arbetet med att minska riskerna att kritisk personal ska kunna spåras.

Sven Lindgren, f d landshövding

Mats Brunell, Internet-pionjär och hållbarhet utvecklingsentreprenör

Alexander Rudenstam, förändringsentreprenör

S. Anders Christensson, f d projektledare Ledningssystem

Försvarshögskolan

Erik Dahlquist, professor Mälardalens högskola Energisystem

Sven-Erik Johansson, Nibble Lantbruk AB